

ՀՏԴ 911

Սոցիալական աշխարհագրություն

Լիլիթ ՀԱԿՈԲՅԱՆ

ՀՀ ԱՍՀՆ, «Աշխատանքի և սոցիալական հետազոտությունների
ազգային ինստիտուտ» ՊՈԱԿ-ի Մասնագիտական կողմնորոշման և
կարողությունների զարգացման կենտրոն

E-mail: lilihakobyan@ymail.com

ԱՄՈՒՄՆԱԼՈՒԾՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑԻ ԳՐԱՆՑՎԱԾ ԵՎ ԶԳՐԱՆՑՎԱԾ ԱՄՈՒՄՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑԻ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Ընտանիքը սոցիալական ինստիտուտ է՝ մարդկանց փոխհարաբերությունների կայուն ձև, որի շրջանակներում իրականացվում է մարդկանց առօրյա կյանքի հիմնական մասը՝ սեռական հարաբերություններ, մանկածնություն և երեխաների սկզբնական սոցիալականացում, կենցաղային խնամքի, կրթական և բժշկական սպասարկման նշանակալի մաս:

Ժամանակակից հասարակության մեջ նկատվում են ամուսնալուծությունների տարբեր դրդապատճառներ: Այսօր ամուսնալուծությունների դրդապատճառներ կարող են լինել ամուսնական գույգի տարիքային տարբերությունը, կրթությունը, կրոնական և ազգային պատկանելությունը:

Բանալի բառեր՝ ընտանիք, քաղաքացիական, որդեգրություն, ամուսնալուծություն, ամուսնություն, ազգակցություն

Л. Акопян

ОСОБЕННОСТИ ПРОЦЕССА РЕГИСТРАЦИИ ЗАРЕГИСТРИРОВАННЫХ И НЕЗАРЕГИСТРИРОВАННЫХ БРАКОВ

Семья - это социальный институт, устойчивая форма человеческих отношений, в рамках которой осуществляется основная часть повседневной жизни людей: половые отношения, роды, начальная социализация детей, значительная часть ведения домашнего хозяйства, воспитание и медицинское обслуживание.

Причины для развода в современном обществе много. мотивами развода сегодня могут быть разница в возрасте супружеской пары, образовании, национальность.

Ключевые слова: семья, гражданский, усыновление, развод, брак, родство

L. Hakobyan

CHARACTERISTICS OF THE DIVORCE PROCESS IN CASE OF REGISTERED OR UNDER REGISTERED (FACTUAL) MARRIAGES

The family is a social institution, a stable form of a human relations, within which the main part of people's daily life is carried out: sexual relations, childbirth, initial socialization of children, a significant part of household care, education and medical care.

There are many reasons for divorce in modern society.

Divorce motives today can be the age difference of the married couple, education, religious's ethnicity.

Key words: family, civil, adoption, divorce, marriage, kinship

Հիմնախնդրի վերլուծությունը:

Ընտանիքը սոցիալական ինստիտուտ է՝ մարդկանց փոխհարաբերությունների կայուն ձև, որի շրջանակներում իրականացվում է մարդկանց առօրյա կյանքի հիմնական մասը՝ սեռական հարաբերություններ, մանկածնություն և երեխաների սկզբնական սոցիալականացում, կենցաղային խնամքի, կրթական և բժշկական սպասարկման նշանակալի մաս: Ընտանիքը նաև ամուսնության, ազգակցության կամ որդեգրման վրա հիմնված մարդկանց փոքր խումբ է, որն ապրում է մի հարկի տակ և վարում է ընդհանուր տնտեսություն:

Ամուսնությունը քաղաքացիական կացության ձև է, տղամարդու և կնոջ կամավոր միություն, որը հանգեցնում է ընտանիքի կազմավորմանը:

Հայաստանում ամուսնության և ամուսնալուծության նորմերը, ամուսինների իրավունքները և պարտավորությունները միմյանց հանդեպ, ծնողների պարտավորություններն երեխաների հանդեպ, նախկին ամուսինների պարտավորությունները կարգավորում են ՀՀ Ընտանիքի օրենսգրքով [1]:

Ընտանիքը ամուսնության, արյունակցական կապերի կամ որդեգրության վրա հիմնված մարդկանց միավորումն է, որոնք կապված են միմյանց հետ ընդհանուր կենցաղով և փոխադարձ պատասխանատվությամբ:

Ըստ ընտանիքի ձևի՝ տարբերում են *նուկլեար* և *ընդլայնված* ընտանիք: Նուկլեար ընտանիքը ամուսնական զույգն է և նրանց երեխաները: Ընդլայնված ընտանիքը նուկլեար ընտանիքն է, որին գումարվում են այլ ազգականներ (տատիկ, պապիկ և այլն):

Ընտանիքները, ինչպես նուկլեար, այնպես էլ ընդլայնված, բաժանվում են ծնողական և ռեպրոդուկտիվ տիպերի: Առաջին տիպին է պատկանում այն

ընտանիքը, որտեղ մարդը ծնվում է, երկրորդին՝ որտեղ մարդը կայանում է՝ դառնալով հասուն, և որի ներսում դաստիարակվում են նոր սերնդի երեխաներ [2, էջ 294-298] :

Հասկանալի է, որ ընտանիքը չպետք է շփոթել *ամուսնություն* հասկացության հետ: Ընտանիքը ավելի բարդ հարաբերությունների համակարգ է, քան ամուսնությունը, քանի որ այն միավորում է ոչ միայն ամուսիններին, այլև նրանց երեխաներին, ազգականներին և այլն:

Ամուսնությունը՝

- քաղաքացիական դրություն է, տղամարդու և կնոջ հոծարակամ միություն, որի հիմքում ընտանիքի կազմավորումն է,

- սոցիալական ինստիտուտ է՝ տղամարդու և կնոջ միջև փոխհարաբերությունների ձև, որը հաստատվում և կանոնավորվում է հասարակության կողմից:

Ամուսնության պատմական ձևերը տարատեսակ են:

Ըստ ընտանիքի ձևի՝ տարբերում են.

- մոնոգամ, երբ ամուսնանում են մեկ կին և մեկ տղամարդ,

- պոլիանդիա, երբ կինը ամուսնանում է մի քանի տղամարդկանց հետ,

- պոլիգինիա, որի դեպքում մեկ տղամարդը ամուսնանում է մի քանի կանանց հետ:

Ըստ նախընտրելի գույքնկերոջ ընտրության սկզբունքի՝ տարբերում են [4].

- էկզոգամիա, երբ արգելվում են ամուսնությունները որոշակի համախմբության ներսում,

- էնդոգամիա, երբ ամուսնությունները որոշակի համախմբությունից դուրս չեն խրախուսվում:

Կայուն ամուսնության մակարդակը մշտական չէ. երբ ամուսնական զույգերն ունենում են կայուն, երջանիկ համատեղ կյանք, լինում են սիրող և օրինակելի ամուսիններ, միանշանակ բացառվում է նրանց ամուսնալուծությունը: Բայց երբեմն մենք հանդիպում ենք հենց այսպիսի զույգերի, որոնց երջանիկ ամուսնությունն ավարտվում է ամուսնալուծությամբ:

Գոյություն ունեն ժամանակաշրջաններ, երբ ամուսնալուծության վտանգը վիճակագրորեն ավելի բարձր է, քան այլ ժամանակաշրջաններում. ամուսնության ճգնաժամ: Երիտասարդ ամուսինների փոխադարձ աղապտացիան կարող է անհաջող լինել, որի արդյունքում նորաստեղծ ընտանիքն ամուսնալուծվում է: Ամուսինների համար դժվարին է լինում առաջնեկի ծնունդը, գործառույթների վերաբաշխումը, ինչպես նաև գերակայության ու ծանրաբեռնվածության մակարդակը շատ հաճախ բերում է ամուսնալուծության, իսկ եթե տեղի է ունենում փոխզիջումը, ապա երկրորդ երեխայի ծնունդը ընտանեկան ճգնաժամի չի բերում:

Չափահաս բնակչության մեծամասնությունն ամուսնացած է, սակայն աճում է այն ամուսնական զույգերի թիվը, ովքեր գրանցված չեն և երբեք գրանցված չեն

եղել Քաղաքացիական կացության ակտերի գրացման մարմիններում (ՔԿԳԱՄ) [2, էջ 33]:

Դեռևս հին ժամանակներից տարբեր երկրներում և հասարակություններում ամուսնալուծության պատճառները տարբեր են եղել: Օրինակ, հին Չինաստանում ամուսնալուծության պատճառ կարող են հանդիսանալ ամուսնու անհնազանդությունը ծնողներին, ամլությունը, ամուսնական անհավատարմությունը, զգվանքը կամ խանդը, վտանգավոր հիվանդությունը և այլն:

Հին Գերմանիայում ամուսնալուծվելը շատ հեշտ էր: Տղամարդը պարզապես վկաների ներկայությամբ ասում էր, որ իրենց ամուսնությունը լուծված է, որից հետո կինը հավաքում էր իր օժիտը և գնում ծնողների տուն: Երեխաները միշտ մնում էին հոր մոտ:

Սերբիայում տղամարդը կարող էր բաժանվել կնոջից, եթե նա տանը չէր գիշերել: Հին Ասորեստանում ամուսնալուծության ցանկացած փորձի դեպքում կինը ենթարկվում էր մահապատժի, հակառակ դրան, տղամարդը իրավունք ուներ ցանկացած պահի կնոջը դուրս հանել տանից [3]:

Ժամանակակից հասարակության մեջ նկատվում են ամուսնալուծությունների տարբեր պատճառներ: Այսօր ամուսնալուծությունների պատճառներ կարող են լինել ամուսնական գույգի տարիքային տարբերությունը, կրթությունը, կրոնական և ազգային պատկանելությունը:

Ամուսնալուծության պատճառները կարելի է ստորաբաժանել չորս խմբի.

1. պատճառներ՝ կապված հոգեկան անկայունության կամ հետամնացության հետ (անկշռադատ ամուսնություն, վնասակար սովորություններ, կոպտություն, դա-վաճանություն և այլն).
2. պատճառներ՝ կապված ընտանիքի կյանքի պայմաններից (նյութական, բնակարանային և այլն).
3. օբյեկտիվ պատճառներով համատեղ կյանքի շարունակության անհնարի-նությունը (հոգեկան հիվանդություններ, չբերություն և այլն) .
4. հարբեցողություն, տնտեսական ճգնաժամ, գործազրկություն և այլն:

Հայտնի է նաև, որ վաղ ամուսնությունները հաճախակի ավարտվում են ամուսնալուծությամբ:

Բլադի և Վոլֆեի կարծիքով՝ ամուսնությունները լինում են անկայուն, եթե ամուսինների փոխհարաբերությունները բարեկամների հետ դառնում են իրենց համատեղ կյանքի կործանման գլխավոր խնդիրը:

Ամուսնալուծությունների մակարդակի վրա ազդեցություններ են գործում մի շարք գործոններ: Դրանցից ամենակարևորը տնտեսական պայմաններն են: Երիտասարդները լավատեսորեն են տրամադրվում, երբ դուրսին է աշխատանք գտնելը և ընտանիքին ապահովելը: Չնայած որքան շուտ են ամուսնանում մարդիկ, այնքան մեծ է ամուսնալուծվելու հավանականությունը [5] :

Ամուսնալուծությունների պատճառներն ունեն մշակութային առանձնահատկություններ:

Ամուսնալուծությունը ենթադրում է երկարատև, դժվարություններով լի բարդ մի գործընթաց, որն ամուսնալուծվող կինը դժվարությամբ է ինքնուրույն հաղթահարում, քանի որ չգիտի օրենքը, ի վիճակի չէ պաշտպանելու իր իրավունքները, ինչպես նաև ամուսնալուծությունից հետո նախկին ամուսնուց ալիմենտ ստանալու իրավունքը (հոդված 78) [1]:

Այստեղ կարևորվում և նշանակություն է տրվում այնպիսի սոցիալական ծառայություններին, որտեղ սոցիալական աշխատողները կարող են հանդես գալ որպես խորհրդատուի, ինֆորմացիայի կազմակերպչի, իրավապաշտպանի դերում, և որտեղ սոցիալական աշխատողի հիմնական խնդիրներից մեկը կլինի՝ նաև պաշտպանել երեխաների շահերը, ապահովել բարենպաստ պայմաններ՝ նրանց հետագա խնամքի ու դաստիարակության համար:

Անցկացված հետազոտության նպատակն էր ուսումնասիրել դատարանում ամուսնալուծության գործընթացը և սոցիալական աշխատողի առկայությունն ու դերը, ինչպես նաև կանանց ամուսնալուծության ընթացքում առաջացող և հետամուսնալուծական դժվարությունները:

Հետազոտությունը թույլ տվեց պարզել, որ դատական համակարգում ամուսնալուծության ողջ ընթացքը տեղի է ունենում օրենքով սահմանված կարգով, և դատական համակարգում սոցիալական աշխատողի դերակատարում ունեցող մասնագետի անհրաժեշտություն չի գիտակցվում:

Հետազոտության արդյունքում պարզ դարձավ, որ չգրանցված ամուսնություն ունեցած վեց կանանցից միայն մեկն է կարողացել համաձայնության գալ իր՝ արդեն իսկ նախկին ամուսնու հետ, միայն ալիմենտ վճարելու հարցում, իսկ գույքի բաժանում տեղի չի ունեցել միայն այն պատճառով, որ վերջիններս ամուսնացած չեն եղել օրինական, և ամուսինը որևէ պարտականություն չի ունեցել: Ամուսնալուծված կանանցից միայն մեկը չի քննարկել նմանատիպ հարցեր ամուսնու հետ, քանզի ունի ապահովված ծնողներ: Չգրանցված ամուսնություն ունեցող մնացած չորս ամուսնալուծված կանանց դեպքում տեղի չի ունեցել ոչ գույքի բաժանում, ոչ ալիմենտի վճարում:

Եզրակացություն: Կանանց մեծ մասը էական նշանակություն ի տալիս գրանցված ամուսնություններին, հիմնականում սիրահարվածության, տեղեկատվության պակասի, շատ հաճախ սեփական իրավունքների հանդեպ ունեցած անտարբերության պատճառով:

Միևնույն ժամանակ, այն կանայք, ովքեր ունեցել են գրանցված ամուսնություն և հետագայում ամուսնալուծվել են դատարանի միջոցով, մեծամասամբ չեն ստացել իրենց համատեղ կյանքի ընթացքում ստեղծված հասանելիք գույքը, չեն կարողացել պաշտպանել իրենց իրավունքները: Կանանց մեծ մասի պնդմամբ՝ այդ ամենի պատճառն է հանդիսացել իրենց ամուսնու և իրավապաշտպանի կողմից տեղի ունեցած անարդարությունը:

Այս ամենի պատճառն այն է, որ դատարանը փակ համակարգ է, ունի իր ներքին կանոնները, որոնք իրազեկ չեն հանրությանը: Եթե ամուսնալուծվող կինը համագործակցեր այնպիսի սոցիալական ծառայության կամ սոցիալական աշխատողի հետ, որոնք իրազեկ կլինեին դատարանի ներքին կանոններին և կհամագործակցեին դատարանի հետ, չէր ունենա բարդություններ, և օրենքի սահմաններում կպաշտպանվեր նրանց իրավունքները:

Գրականություն

1. ՀՀ ընտանեկան օրենսգիրք, 2009 թ.:
 2. Словарь справочник по социальной работе/ под.ред. доктора ист.наук, проф. **Холостовой Е.И.** / М.,: Юрист, 2000., 150 с.
 3. **Кравченко А. И.**, Социологизм, М.: Наука, 2004.74 с.
 4. **Осипов Г.В., Коваленко Ю.П.**, «Социология» М., Наука, 1990.120 с.
 5. **Осипов Г.В.**, Социология. М., 1990, Основы социологии под общей редакцией: **Эфендиево А.**, М., Наука, 1993. 92 74с.
-

Հոդվածը տպագրության է երաշխավորել խմբագրական խորհրդի անդամ, աշխ.գ.դ. Ա.Ռ.Ավագյանը: